

ΝΤΕΙΒΙΝΤ ΜΙΤΣΕΛ

«Δεν αισθάνομαι εφευρέτης ούτε προφήτης»

Ο σημαντικός άγγλος πεζογράφος μιλάει στο «Βήμα» με αφορμή τη συμπλήρωση μιας εικοσαετίας από την κυκλοφορία του εμβληματικού «Cloud Atlas». Νέα μετάφραση και έκδοση του βιβλίου στα ελληνικά

Συνέντευξη στον
Γρηγόρη Μπέκο

Αυτές τις μέρες ο 55χρονος Ντέιβιντ Μίτσελ βρίσκεται στην κομπτεία του Κεντ, στο θρυλικό Κάντερμπερι, όπου επιδιέχεται σε έρευνα για το επόμενο βιβλίο του. Μια μέρα, όταν ακόμα διέμενε σε ξενοδοχείο της περιοχής, πήγε να πάρει το πρωινό του. «Στην είσοδο της αίθουσας, στεκόταν ένας τσεκαδόρος, για να ελέγχει τους τυχόν παρείσακτους. Διάβασε το ονοματεπώνυμό μου στη λίστα, με ζήγισε κάπως με το βλέμμα και ύστερα με ρώτησε αν είμαι όντως ο Ντέιβιντ Μίτσελ. Επειδή πολλές φορές, για κάποιον αδιευκρίνιστο λόγο, ενώ δεν μοιάζουμε καθόλου φυσιογνωμικά, με μπερδεύουν με τον άλλον Ντέιβιντ Μίτσελ, τον γνωστό κωμικό, του απάντησα ευγενικά ότι δεν είμαι ηθοποιός. Περίμενα απλώς να προχωρήσω. Ωστόσο εκείνος, ένα εικοσάχρονο αγόρι, μου εξήγησε ότι δεν εννοούσε τον ηθοποιό, αλλά "τον τύπο που έγραψε το Cloud Atlas", γεγονός που, για να είμαι ειλικρινής, μου έδωσε πολλή χαρά και μου προκάλεσε αρκετή εντύπωση» έλεγε τις προάλλες στο «Βήμα» ο άγγλος συγγραφέας. Όμως τι τον εξέπληξε συγκεκριμένα στο περιστατικό; Ότι το τρίτο του μυθιστόρημα, το οποίο είχε εμφανιστεί το 2004, όταν εκείνος ήταν μόλις 35 ετών, συνεχίζει την «αλλόκοτα όμορφη» πορεία του.

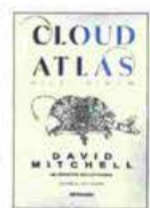
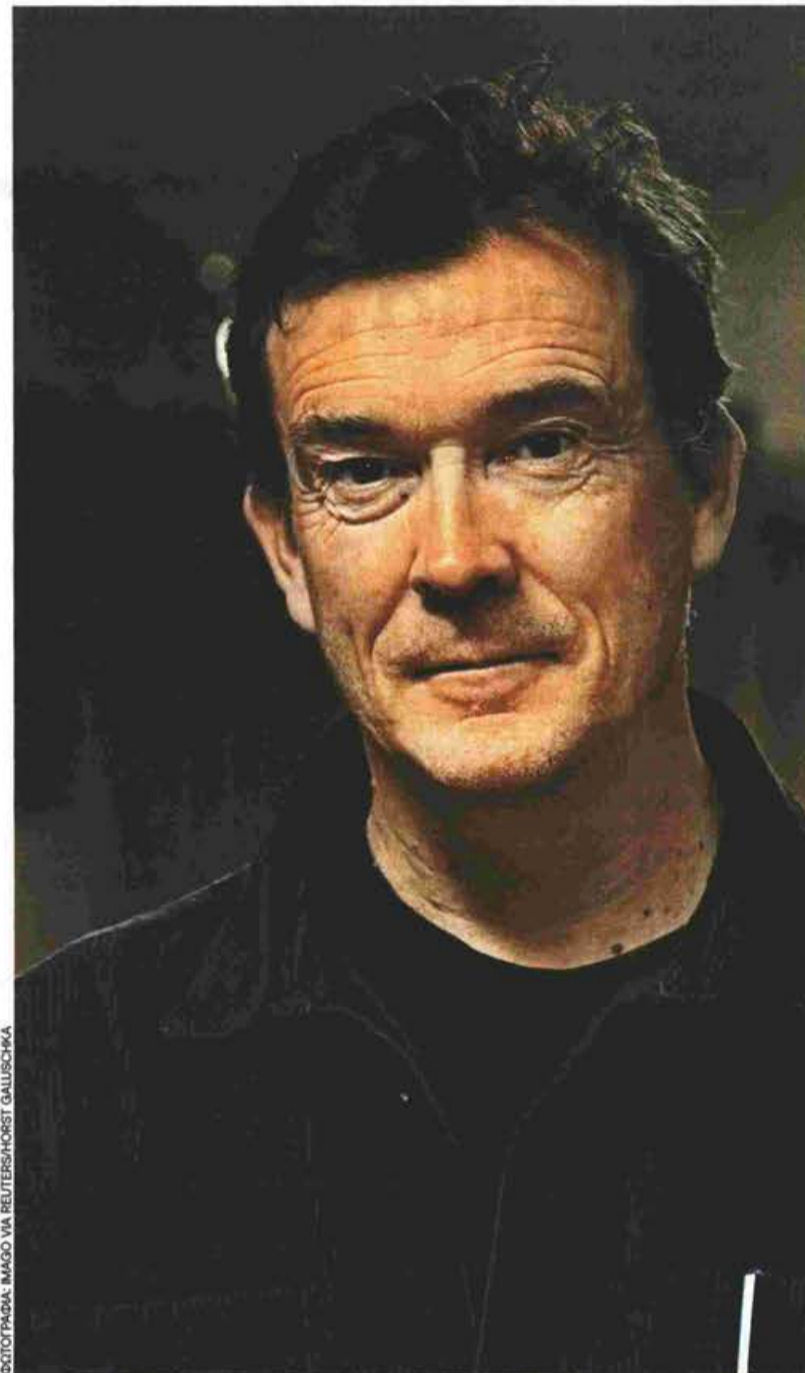
«Με αυτό το βιβλίο συνδέθηκα» είναι η φράση που ο Μίτσελ έχει ακούσει τις περισσότερες φορές έκτοτε, όπως δήλωσε στην εφημερίδα, «κυρίως από νεότερους ανθρώπους». Εν τώ μεταξύ, το 2012, το μυθιστόρημα μεταφέρθηκε από τις αδελφές Γουατσόφσκι και τον Τομ

Τικβερ στον κινηματογράφο (υπερπαραγωγή, με διάσημους πρωταγωνιστές) και, κατόπιν, σπκώθηκε άλλο ένα κύμα αναγνωστικού ενδιαφέροντος για αυτό. Το 2024 συμπληρώνονται 20 ολόκληρα χρόνια από την κυκλοφορία του *Cloud Atlas* και βγήκε μόλις η ελληνική έκδοσή της επετειακής του έκδοσης, ο *Ατλας νεφών* από το «Μεταίχμιο», σε μια νέα και αξιόπαινη μετάφραση της *Μαρίας Ξυλούρη*. Το κείμενο συνοδεύεται από ειδικό επίμετρο του Μίτσελ, ο οποίος ακτινογραφεί λεπτομερώς την πολλαπλή και σύνθετη «προέλευση» ενός μυθιστορήματος που τότε χαιρετίστηκε ως «ένα από τα καλύτερα βιβλία του 21ου αιώνα» και τώρα πλέον αποκαλείται «σύγχρονο κλασικό» και «καλτ» σε διεθνή κλίμακα.

«Χωρίς πρόγραμμα, μάλλον αθέλημα και τυχαία, έγραφα κάποτε ένα βιβλίο που άγγιξε πάρα πολλούς ανθρώπους. Ακόμα δεν μπορώ να καταλάβω πώς ακριβώς συνέβη αυτό, όσο κι αν φαντάζει παράξενο. Νιώθω ευγνώμων, πάντως. Για το ίδιο το μυθιστόρημα, για όσους το διάβασαν και το διαβάζουν, για τις ανθρώπινες επαφές τις οποίες γέννησε και ενδυνάμωσε και περιέπλεξε, καθώς επίσης για τον αλλοτινό εαυτό μου, εκείνο το παρορμητικό και ριψοκίνδυνο παιδί, έτσι το θυμάμαι, που δεν το πολυσκέφτηκε αλλά απλώς το έκανε, μόνο και μόνο επειδή αποδέχθηκε σε μια δεδομένη στιγμή την προσωπική να δοκιμαστεί και να πειραματιστεί, ξέρετε, να το προσπαθήσει, επειδή θα ήταν πολύ κουλά, επειδή θα ήταν πολύ γαμάτο» γέλασε ο Μίτσελ τρυφερά, αυτοσαρκαστικά.

Ο συγγραφέας για το έργο του

«Ετυχε να διαβάσω ξανά, αρκούντως προσλωμένος, το "Cloud Atlas" λίγο πριν από την πανδημία. Η αφορμή δεν είναι της παρούσης. Οφείλω να πω ότι σε μένα, στον βαθμό που μπορώ να είμαι αντικειμενικός, φάνηκε μια χαρά, μου άρεσε πολύ. Γιατί να το κρύψω; Κυρίως επειδή ο νεότερος Ντέιβιντ δεν καθόταν να υπεραναλύσει μια φράση, μια πρόταση, μια παράγραφο, όπως κάνει εσχάτως η ώριμη και αργοκίνητη προέκτασή του. Εκείνη η απερισκεψία ενείχε δράση και ταχύτητα, κάτι το απελευθερωτικό που μου λείπει. Η προσωπική μου σχέση με το "Cloud Atlas", αν βγάξει κάποιο νόημα αυτό, είχε διακριτές φάσεις. Κατά την πρώτη δεκαετία, συνειδητή απόθεση και αναπροσανατολισμό κατεύθυνσης: ό,τι κι αν έγραφα δεν ήθελα να μοιάζει ούτε στο ελάχιστο με εκείνο το βιβλίο. Κατά

DAVID MITCHELL
Cloud Atlas
[Ατλας νεφών]

Μετάφραση Μαρία Ξυλούρη.
Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2024,
σελ. 632, τιμή 25,50 ευρώ

τη δεύτερη δεκαετία, επήλθε η σταδιακή συμφιλίωση μαζί του. Περιέχω τον συγγραφέα που έγραψε το "Cloud Atlas" αλλά δεν είμαι αυτός πια. Χάραξα τη λογοτεχνική μου διαδρομή, πέραν της επιτυχίας του, πέραν των προσδοκιών που εκείνο το βιβλίο καλλιέργησε. Ωστόσο, του οφείλω πολλά, το επαγγελματικό μου στάτους, το σπίτι μου. Και έχω συναίσθηση, αλίμονο, ξέρω πως όταν πεθάνω, σε κάμποσα χρόνια ευελπιστώ, στα αποχαιρετιστήρια άρθρα που θα δημοσιευτούν στα μέσα ενημέρωσης το "Cloud Atlas" θα είναι, αν όχι στους τίτλους, σίγουρα στις εναρκτήριες αράδες τους» συνέχισε με σοβαρότητα αλλά και χιούμορ ο Μίτσελ. «Κατά τα λοιπά, δεν μπορώ επίσης να καταλάβω γιατί ακριβώς παραμένει τόσο δημοφιλές το "Cloud Atlas". Ίσως απορρόφησε κάτι που υπήρχε ήδη στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα και κάπως κατάρφερε να το εκφράσει, ίσως ενσωμάτωσε πιο εμφατικά στη φόρμα και στην αφήγησή του κι άλλα πράγματα, την πολυφωνία των εμπειριών μας και την πληθυντικότητα των αντιλήψεών μας, όσον αφορά τα ανθρώπινα μοντέλα κατανόησης της πραγματικότητας και του χρόνου. Τι άλλο να πω, δεν ξέρω. Δεν αισθάνομαι εφευρέτης ούτε προφήτης. Εν πάση περιπτώσει, πιστεύω ότι οι πράξεις μας είναι πάντοτε σημαντικές και ότι έχουν απρόβλεπτους αντίκτυπους και ότι εμείς οι άνθρωποι επικοινωνούμε και διασταυρωνόμαστε με τρόπους που ενδέχεται και να μην αντιλαμβανόμαστε καν. Θεωρώ πως ένα τέτοιο πνεύμα είναι ανοικτό και υγιές και πασχίζω να ανταποκρίνομαι αληθινά σε αυτό» τόνισε ο Μίτσελ.

Πιστεύω ότι οι πράξεις μας έχουν απρόβλεπτους αντίκτυπους και ότι εμείς οι άνθρωποι επικοινωνούμε και διασταυρωνόμαστε με τρόπους που ενδέχεται και να μην αντιλαμβανόμαστε καν

«Περιέχω τον συγγραφέα που έγραψε το "Cloud Atlas" αλλά δεν είμαι αυτός πια» τονίζει ο Ντέιβιντ Μίτσελ στο «Βήμα»

Το *Cloud Atlas* είναι ακόμα συναρπαστικό και, δίχως αμφιβολία, όλο και πιο *relevant*, σχετικό και συναφές δηλαδή, με τη θραυσματική και ταραχώδη τροπή που έχει πάρει η εποχή μας, φαίνεται να συντονίζεται ακάθεκτα με ένα πλέγμα εξελίξεων, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών, ταυτοτικών, οι οποίες χαρτογραφούν την απειλητική αβεβαιότητα, τη διαβρωτική ανασφάλεια, τις απανωτές κρίσεις στον κόσμο. Το *Cloud Atlas* είναι μια συνύφανση έξι διαφορετικών ιστοριών που διαπερνούν τον χώρο και τον χρόνο, ιστοριών που διαδραματίζονται σε ποικίλα μέρη του πλανήτη, προσέξτε, από τη δεκαετία του 1850 μέχρι τον δυστοπικό 25ο αιώνα, «σε ένα μέλλον που μοιάζει με ένα προ-βιομηχανικό παρελθόν». Σύμφωνα με τον Μίτσελ, οι χαρακτήρες του βιβλίου (και οι αναγνώστες του, αντιστοίχως) κινούνται «σαν μπουμέρανγκ» εντός μιας (ενιαίας και συνάμα πολυεπίπεδης) σύνθεσης η οποία έχει «τη δομή της ματριόσκας», της παραδοσιακής ρωσικής κούκλας που κρύβει μέσα της (ή αποκαλύπτει) άλλες μικρότερες.

Πλην όμως, σταθήκαμε λίγο παραπάνω στην αβίαστη, σχεδόν αυτονόπη οικουμενικότητα που αποπνέει το *Cloud Atlas*. Η διάσταση αυτή είναι έντονη και ζητήσαμε από τον συγγρα-

φέα να τη σχολιάσει. «Στην Αγγλία έχουμε μια παροιμία που, κοντολογίς, υποστηρίζει ότι όποιος ξέρει μόνο την Αγγλία, μάλλον δεν ξέρει και τόσο καλά την Αγγλία! Εμένα μου φαίνεται φοβερό να είναι κανείς περίεργος αποκλειστικά για τη χώρα στην οποία έχει γεννηθεί. Ο κόσμος είναι ένα τεράστιο παζλ και δεν μπορείς να τον συλλάβεις μόνο μέσα από το δικό σου μικρό κομμάτι. Αφήστε που κι αυτό το κομμάτι, το δικό μας, δεν το γνωρίζουμε ποτέ αν δεν συγχρωτιστούμε με τα υπόλοιπα, τους ανθρώπους τους, τις κουλτούρες τους. Τη δική σου γωνιά δεν πρόκειται να την οικειοποιηθείς ουσιαστικά αν δεν τη συγκρίνεις με άλλες γωνιές, όσες μπορέσεις. Αυτό που λέω δεν ισχύει μόνο για τον τόπο αλλά και για τον χρόνο. Μου φαίνεται εξίσου φοβερό ένας άνθρωπος να είναι περίεργος μόνο για την εποχή κατά τη διάρκεια της οποίας έχει γεννηθεί. Για να συλλάβουμε αυτό που μας περιτριγυρίζει τώρα, οφείλουμε να εξετάσουμε το βάθος της Ιστορίας, όσο μπορούμε. Δεν αρκεί να επικεντρωνόμαστε σε κάποιες περιόδους ή κάποιες δεκαετίες. Στ' αλήθεια, έχουμε την ψευδαίσθηση ότι ο 21ος είναι εντελώς άσχετος με τον 19ο αιώνα;» διερωτήθηκε ο Μίτσελ. «Η λογοτεχνία καταπάνεται ακριβώς με όσα δεν παλιώνουν και δεν γερνούν ποτέ, με τον εαυτό μας και τις σχέσεις που αναπτύσσουμε με τους άλλους, με τα αναλλοίωτα εκείνα στοιχεία που συγκροτούν τόσο τα άτομα όσο και τις κοινωνίες που αυτά δημιουργούν» πρόσθεσε.

Ο καμβάς του κόσμου μας

Ο Ντέιβιντ Μίτσελ θεωρεί ότι η ψηφιακή τεχνολογία επηρεάζει, αναπόφευκτα, τη σχέση μας με τη λογοτεχνία. «Όταν διαβάζω ένα βιβλίο δεν έχω την αίσθηση ότι χάνω τον χρόνο μου. Νιώθω πάντα πιο πλούσιος, διευρυμένος, ήρεμος. Όταν όμως παρασύρομαι και βλέπω σε κάποια πλατφόρμα το ένα πίσω από το άλλο τα επεισόδια μιας σειράς μυθοπλασίας, ακόμα κι αν τη βρίσκω ενδιαφέρουσα, απορώ με τον εαυτό μου για αυτό το εντατικό ζόδεμα. Υποδουλίζεται και επικρατεί μια αδιφραγία, θέλω να πω, η οποία στο τέλος σε κάνει να σιχαινόσαι κάπως τον εαυτό σου» είπε ο άγγλος συγγραφέας.

Παρακολουθεί την επικαιρότητα; «Πάντα. Και η ειδησεογραφία είναι φριχτή. Γάζα, Ουκρανία, Πούτιν και πάλι Τραμπ... Ο κόσμος είναι σήμερα πιο

διστασμένος και πιο λαϊκιστικός. Η δημοκρατία υφίσταται απολυταρχικές επιθέσεις, υπονομεύεται από τις ανισότητες, έχει ρωγμές. Η δημοκρατία είναι εύθραυστη, κλονίζεται εύκολα και συνέρχεται δύσκολα. Δεν πρέπει να το ξεχνάμε αυτό. Μακροπρόθεσμα, ωστόσο, οι δικτατορικοί και οι δημαγωγοί αποδεικνύονται αναποτελεσματικοί και άχρηστοι. Επιπροσθέτως, δεν φαινόμαστε προσώρας πρόθυμοι ως ανθρωπινό είδος να αντιμετωπίσουμε την κλιματική αλλαγή, κάτι απο-

θαρρυντικό, καταθλιπτικό

θαρρυντικό, καταθλιπτικό. Ο καμβάς του κόσμου μας έχει πολλές τρομακτικές μορφές και μουντά χρώματα. Όμως δεν έχει μόνο αυτά» εκτίμησε. «Η λογοτεχνία μπορεί να μην έχει όλες τις απαντήσεις αλλά δεν σε αφήνει μόνο σου όταν τις ψάχνεις. Ισως αυτό είναι το πιο σπουδαίο, η λογοτεχνία ήταν ανέκαθεν εκεί για τους ανθρώπους, να συντροφέψει, να παρηγορήσει. Όπως η τέχνη ευρύτερα, η οποία αποκαθιστά την ελπίδα μέσα μας, την ανατροφοδοτεί και την ανανεώνει. Η τέχνη δεν είναι τα πάντα, δεν είναι όμως και το τίποτα, παίζει κομβικό ρόλο στην επανόρθωση των ανθρωπιστικών αξιών και στη συνοχή των κοινωνιών, αποστραγγίζει το χάος και μας χαρίζει νόημα όταν όλα τα υπόλοιπα αδυνατούν να μας το προσφέρουν, η τέχνη μας βοηθά να αντέξουμε τη βία και την τρέλα του κόσμου. Και όλα αυτά, λίγα δεν είναι».